

15
13
ocinárs

alebo

Stromové zahradníctvo

vypracované pre školskú

mládež

skrže

Ludovíta Orphanidesa

v Hybiach

Roku 1865.

*Prešovskej slávnej
gymnaziálnej spoločnosti*

Budin 1865.

V tlačiarňi kr. uhor. university.

ALP 1614/82
15

~~Signature~~

~~nr. 201~~

P 98201

~~den.~~

3700/61

pedagogická katedra

Handwritten text, likely a signature or name, written in cursive script.

H 448.13 - 546

Predmluva.

Dľa rozkazu vysokej kráľovsko-uhorskej námestnej rady, i slávna stolica Liptovská, porobila poriadky, aby sa vo všetkých obciach, do pridúcej jaseni pozakladaly stromové školky, v ktorých majú učitelia škôl, sebe sverenú mládež k tomu viesť, aby žiaci hneď od mladosti, nielen znamenitejšie druhy ríbeziel a poliek, skrze parezy rozmnožovať; ale i ovocné stromky z jadár dochovávať, opatrovať, pravidelne presádzať a šlechtit' privykali; aby sa tak náklonnosť k zahradníctvu a láska k ovocným stromom, do mladuškých srdečiek mládeže zakorenila, a čo rok vždy viac a viacej i medzi obecným ľudom ujímala, rozširovala; aby sa tak i v našej obyvatel'stvom až preplnenej stolici, nový prameň živnosti a dobrobytu otvoril; aby sa skrze všeobecné rozšírenie' ovocinárstva, i záhalka, pijatýka, a jine zlé zvyky pomaličky odstraňovali, ľud náš úbohý dosiaľ krem krčmy inde zábavu nenalezajúci, aby sa pomaličky z otroctva pálenčeného vymáhal, a privykaj

v utešenom sádoví, ku čistejším, nevinným, a trvanlivejším zábavám i radostiam, v lône spanilej božej prírody.

Aby tomuto blahonosnému nariadeniu, i p. učiteľia snadnejšie, za dosť urobiť mohli, poddávam túto nauku pre školskú mládež pod názvom „**Ovocinárstvo**.“ Prvú čiastku z tejto nauky sa môžu žiaci i naspamäť učiť; druhá ale sa má skrz starších žiakov v škole hlasite čítať, a skrze p. učiteľa vysvetľovať.

Štepárstvo školským dieťkam obšírnejšie prednášať je ani nie potrebné, ani možné, ani žiaduce; bo spôsob dochovávania, šlechtienia a presádzania ovocných stromkov, je síce veľmi snadno ukázať, i pochopiť, ale nesnadno dobre, zrozumiteľne, a stručne opísať. A preto tu v pripojenej nauke, som sa nadovšetko vynasnažoval, spôsob dochovávania a presádzania stromkov, stručne opísať; podvrátiť predsudky zahradnícke; dokázať súrnu potrebu, a mnohonásobný ošoh ovocinárstva; udať dosavádne prekážky stromového zahradníctva; a čo je najhlavnejšie: prebudiť cit, lásku a náklonnosť k ovocným stromom, aby sa časom na zvyk a mravy šlechtiacu passiu, premeniť mohly.

Takto pripravená a poučená mládež prichytí sa už potom sama v dospelejšom veku i ku praktické-

mu, skutočnému pestovaniu stromov, i ku čítaniu obširnejších zahradníckych spisov, aké sa už vo viacej rukopisoch, našej slovenskej Matici podané, a v budúcom roku, najlepší z nich vytlačený, a členom Matice zdarma rozdáný byť má, z ktorého potom i p. učitelia, môžu budú čerpať obširnejšie poučenie v štepárstve. Kým sa to stane, do toho času porúčam na čítanie, moje zahradnícke články, v Cyrill-Methodovi z roku 1859, ročník X., číslo 15—19, stránka 116—149, 129, 153, 169, 193.

Kde by sa táto nauka pre jiné súrnejšie školské predmety, alebo pre neschopnosť žiakov v svojej celosti prednášať naskrze nedala, môže sa lebo rozdeliť na dva roky, lebo každá odpoveď pomerne ku schopnosti dietok zkrátiť, ba menej dôležitejšie i celkom prenehať, na každú prípadnosť začiatovníkom v ovocinárstve, aspoň za návod slúžiť bude akým poriadkom maju pokračovať v ústnych prednáškach.

Ovocinárstvo

alebo

Stromové zahradníctvo.

Čiastka I.

Dočovávanie, opatrovanie, presádzanie a šlechtienie ovocných stromov.

§. 1. Čo že je ovocinárstvo ?

Ovocinárstvo, alebo stromové zahradníctvo je nauka, ktorá nás poučuje ovocné stromky pravidelne dochovávať, presádzať, šlechiť, a znamenitejšie druhy ovociny rozmnožovať.

§. 2. Či je ovocinárstvo i žiakom potrebné ?

Ovocinárstvo zuaľ je i žiakom nevyhnutne potrebné, bo podľa rozkazu stoličnej vrchnosti, založiť sa má v každej obci stromová školka, — v ktorej žiaci ovocné stromky dochovávať, sadiť, šlechiť a opatrovať budú, aby sa v tom, hneď za mladý i náležite vycvičili, i keď sa pole skomasuje, scelkuje, a jedonkaždý hospodár v blízkosti domu jednu veliku roľu dostane, aby takovú i na zahradu obrátiť, plotom opliesť, v nej nielen kuchyňské rastliny dochovávať, ale i ríbezle, polky, rôz-

ličné ovocné stromy sadiť, a tak nový prameň živnosti a dobrobytu otvoríť si mohol.

§. 3. Ako dochováme, kde naberieme do zahrád na dostač ovocných stromkov ?

Mladé ovocné stromky do zahrád sa štvorakým spôsobom zaopatriť dajú a síce :

1. Lebo si od zahradníka už dorastené štepy, za levný peniaz kúpime, a hneď na stanovisko vysadíme.

2. Lebo si z hory mladých plánok, divých hruškových, čerešňových a jablňových pníkov nadonášame, a prijaté s lepšimi druhami zošlechtíme. Ba i do trnky slivý, a do lohyne hrušky, na nižáky poštepíť možno.

3. Lebo z jadár a kostiek v semenisku mladé stromky dochováme, a do školky presadené zošlechtíme.

4. Alebo takové skrze parezy, vložením mládnika do zeme rozmnožíme, čo sa obzvlášte pri polkách a ríbezlách znamenite darí.

§. 4. Ako sa skrze parezy stromky rozmnožujú ?

Skrz parezy sa ríbezle, polky ba i jablone a hrušky tak rozmnožiť dajú, keď ročných mládnikov, na jar, pred vypukaním, narežeme, a do masnej, čiernej, od trávy očistenej, vlhkej v tóni ležiacej púdy, do vykopaných žlebov tak posadíme, aby len 3 očká von trčaly, a väčšia časť, aspoň $\frac{3}{4}$ mládnika, dnu v zemi zahrabané ležaly. Parezy cez leto od buriny opleť, a v čas suchoty polievať je nevyhnutne

potrebné. Dobre je mládniky na parezy určené už predbežne donútiť, aby na spodnej čiastke, hluza alebo mozoľ povstal, čo sa docieli, lebo skrze prepichnutie mládnika, a zabodnutie doň z oboch strán drevených klinkov krížom, tak rečený čarodejný zárez, alebo vložení mládnikov do širokej flaše mokrou hubou opatrenej. Viď Obzor ročník 1865, čís. 5, str. 37.

§. 5. Ako sa semenisko zakláda?

Pod jaseň sa v dobre ohradenej zahrade, na úsnej strane, zem náležite prekope, pomastí, od buriny očistí, porovná, rozdrobí, potom sa na 3 palce zhĺbe, rovnobežiace žliebky porobia, do ktorých žliebkov sa jadrá z črstvej ovociny posejú, alebo na palec jedno od druhého posadia, a pol palcovou vrstvou prchkej dobrej zeme prisypú. Hruškové jadrá treba pri shromažďovaní od sirupovej sladkosti vo vode zmyť, usušiť, a do sejby v suchom mieste držať; ináčej nezídu. Alebo pri jedení hrušiek, nechávajú celé jaderníky, a za každým jích hneď posad. Kôstky nechaj len na vrchu v žliebkach, zemou neprisypaj, ale len chvojím čečinovým do jary zakri; jináčej zúbtlejú a nezídu. Takto na ozim posadené jadrá, hneď z jary začnú schodiť, ktoré behom leta treba častejšie oplieť, okopávať, a v čas suchoty polievať.

§. 6. Kedy sa zo semeniska, stromčeky povyberajú?

V druhú, lebo v tretiu jar sa mladušké stromčeky zo semeniska pozorne povyberajú, všetky

bočné halúzky a konáriky z každého pozorne poobrezávajú; ba i vršteký, pomerne ku počtu, добрote a bohatosti korieňkov sa viac lebo menej, až na pár očiek zkráta; spodní, srdečný, prosto do zeme rastúci koreň ale, sa až do polovice zreže, aby tak tým viacej bočných, vláskových korieňkov vyrástalo, ktoré najlepšiu živnosť stromkom zaopatrujú, a z vrchnej vrstvy zeme ťahajú.

§. 7. Ako sa stromčeky do školy majú posadiť?

Náležite poobrezávané stromčeky, sa do prekopanej na úslní ležiacej púdy, v školke, do radov na tri stopy vzdialených, na dve piade jeden od druhého, popresádzajú, tak aby sa pomedzi rovno bežiace rady, pohodlne chodiť, a z oboch strán i s motykou pristúpiť dalo. V druhú lebo tretiu jar za tým, sa tam v školke zošlechtia, pilne od buriny plejú, okopávajú, polievajú, a keď smocnejú, shrubnú, rovno vyrastú, korunku dostanú, popresádzajú sa na svoje stanoviská.

§. 8. Kedy môžeme stromky presádzať?

Stromky môžeme presádzať, lebo na jar, dokiaľ sa ešte nie v miazge, nevypukané, nerozvinuté, lebo v jaseňi keď už lísta na nich žlknúť, odpadávať, a miazga hustnúť začína, v našom studenom kraji, je ale jarnie presádzanie všahdy istejšie. Hrubé, staré, alebo už vypukané stromky sa nerady prijímajú.

Najlepší stromček na presádzanie je asi tej hrubosti, ako dobrá palica.

§. 9. Ako že treba stromky vykopávať?

Stromky treba veľmi pozorne vykopávať, aby sa jím korienky neporanily, neoškúlaly, nepostrapkaly, nepoodtínaly. Preto netreba začínať kopať hneď pri samom kmene, ale od stromčeka, ďalej sa odkope tak širokô koliesko, jak široko sa ratolesti jeho rozkladajú, vrchná zem sa pozorne preč odstráni, a keď sa korene poodkrivané, tedy sa každý tak oslobodí, ako ho je najlepšie vyňať, alebo i vytiahnuť možno. Slovom, korene stromčeka treba všemožne šanovať, bo len té ho živia, bez nich sa ani len prijať nemôže, akby sa ale s planými koreňami stromček i prijal, tedy veselo nerastie, nerodí, len bodaj jak živori, zakrpateje, až konečne celkom vyhynie.

§. 10. Ako sa na vykopanom stromčeku korene obrezať majú?

Na vykopanom stromčeku, sa majú všetky, veľmi postrapkané, poškuľané korene až po ranu, ostrým nožom do hladka odrezať, ba i prostredný, srdečný koreň, sa tak zkráti, aby len na piad' zdĺže zostal, jináčej by len do hĺboka rástol, v planej spodnej púde málo živnosti by nachodil, a preto by štep ani veselo nerástol, ani hojne nerodil. Každé odpílenia lebo odrezania korienkov, sa má tak stať, aby keď sa stromček posadí, rana nie na hor, ale na

dol obrátená bola, aby ale tým skorej zariasť, zahojit sa mohla a hniť nezačala, zamaže sa stromovou masťou, alebo aspoň hustou kolomažou z voza.

§. 11. Ako sa na vykopanom štepe ratolesti obrezať majú?

Na vykopanom štepe sa všetky bočné ratolesti až po korunu, po pri samom kmeni, do hladka podrezávajú, v korune ale té vrchné konáry sa skráša dľa dobroty korienkov, t. j. čím je stromček bohatší na drobné vlaskové korienky, tým menej sa v korune obreže, a zas naopak, čím menej dobrých korienkov má, tým väčšími sa vrcholec zrezať musí, bo chudobné poranené korienky, by viac konárov vyživiti nemohly, a stromček by sa lebo celkom ani neprijal, alebo len do času biedne živoril, zakrpatel, a skorej lebo pozdejšie vyhynul.

§. 12. Kedy sa jamy pod stromčeky kopat majú?

Jamy pod stromčeky už v jaseňi, a to čím je planšia zem, tým hlbšie a širšie vykopať treba, aby sa púda skrže vpliv povetria, slnca, mrazov, dažďov, snehu a mlunoviny i tam dnu v jáme zúrodnila. Pri kopaní jamy sa plášte na jednu, vrchná lepšia prst na druhú, spodná planá hlináčka na tretiu hrbočku, a skála, žufáky zas osobitne z jamy povyberať majú, aby sa pri sadení tá lepšia prst, pod korene dať mohla.

§. 13. Ako sa stromček zasadiť má?

Stromček náležite obrezaný, sa nesmie hlbšie zasadiť, ako prú v zemi stál. Do vykopanej jamy sa najprú zabije mocný, okolo spodku opálený kól, ku kolu sa postaví štep tak, aby rovno v rade stal, pod korienky i okolo korienkov sa nahrnie tá najlepšia zem, ku vrchu na doplnenia jamy, môže sa už i tá planšia upotrebiť, na to sa vyleje pár vedár vody, aby sa zem náležite usadla, aby prázdňavy pod koreňmi nepoostávaly, následkom čoho by korienky plesieť a hniť začaly, konečne sa zem celkom porovná, a stromček ku kolu priviaže.

§. 14. Ako treba mladé stromčeky z roka na rok obrezávať?

Mladý zošlechtený, alebo presadený stromček v prvý rok tak nechaj riasť ako sám chce, v druhú jar keď už mrazy pominúly a kým sa ešte štep nerozvíja, obrež všetky bočné konáriky, iba jeden najkrajší, najrovnejší, najmohutnejší prút nechaj, z ktorého kmeň alebo drienok stromu vyriasiť má, ak je nie celkom rovný priviaž ho i na viac miestach ku kóliku, aby rovno riasť navykal, keď je už tento výrostok na chlapa zvýše, nechaj mu u vrchu tri lebo štyri ratolesti na všetky strany, na spôsob trojny lebo hviezdy, aby z nich pekná koruna vyrástala, tak aby si popod konármi dorasteného štepa, slobodne, rovno, bez uhýnania sa chodiť mohol. Kto svoje štepy takto každoročne nečistí, neobrezáva, vyrastú mu len krevine, trniny podobné zakrpence,

popod ktoré, bez strachu ublíženia očom, ani chodiť, ani kosiť, ani hrabať, ani kopať nebude možno pohodlne. Bo treba vedieť, že kmeň štepu iba hrubne, ale do vysoka naskrze nerastie, a koruna stromu ako sa za mladý nechá, taká zostáva, nevýši sa, ale ešte skorej sa níži, skrze tarchu dolu sa kloniacich konárov. Len na cvergloch, nižákokh hneď od spodku ratolesti nechávajú sa, aby vysoko nevyrastaly, zeleninám a kvetom neclonily; ale nižáky treba ročite obrezávať a len šlabo rastúce druhy na to voliť, k čomu požaduje sa velická známost zahradnícka.

§. 15. Čo sa má rezať na starších stromoch?

Na starších štepoch ročite obrezávať treba:

1. Zlodejov, t. j. také výrostky, ktoré ako štet na všetky strany okolo stromu z jeho koreňov vyrastajú, živnost mu odberajú, miazgu stromovú kradnú, následkom čoho jeho ratolesti v korune vyschnúť začínajú.

2. Krížne konáry, ktoré v čas vetru jeden o druhý sa trú, šúchajú, z čoho na oboch rany povstanú, a vyschnúť začínajú.

3. Všetky chybné a vyschnuté háluzky, až pri samom kmeni poodpiluj, tak aby z nich nič trčať neostalo a štep ranu zaliat, zavariť mohol. To sa rozumie, že všetky väčšie rany sa nevyhnutne musejú stromovou masťou zamazať, aby sa holé drevo bez kôry od slnca nespukalo, a strom od dažďa hniť a dudlavieť nemusel.

4. Parohy, alebo vodné ratolesti, t. j. najbujnejšie výrostky, ktoré lebo z kmeňa lebo z hrubších konárov vyrastajú, a na vidom oči bujnejú, húknú, najsnadnejšie po riedkych, ďaleko od seba stojacích očkách sa poznať dajú. Tieto parohy nerodievajú a úrodným konárom životnú silu odberajú, preto jích treba nemilosrdne preč odrezat; kremä vtedy sa nechať majú, ak už chvoje a ratolesti stromu ostarely, povyschýnaly, odomrely; v tomto prípade môžeme na starom strome z týchto vodných ratolestí novú korunu utvoriť, štep zmladiť, a život jeho na čas predĺžiť. Parohy, keď už konečne vybuchnely, dospely, začínajú potom tiež kvitnúť i rodiť.

§. 16. Ako sa dá starý, slabý, chorľavý, nerodiaci a zakrpený strom obživiť?

Slabý, chorľavý strom dá sa obživiť, pred vyhynutím na čas ochrániť, a k úrodnosti donútiť, keď sa pažiť vôkol neho netrpí, pôda okolo kmeňa častejšie prekopáva, aby sa pod ním burýna nezakorenila a živnosť mu neodberala; ak ale pri tom všetkom nerastie, nerodí, poleje sa na jar i v jaseňi pár razy hnojnicou a krvou. Jestli ale mochoom obrastá, namaže sa celý kmeň i hrubšie ratolesti vápnom, hnojnicou rozriedeným.

§. 17. Ako sa môže divý, plané ovocia donášajúci stromček zošlechtiť?

Divý z hory donesený, alebo i v semenisku z jadra dochovaný stromček, obyčajne i veľmi pozde

začína rodiť, i veľmi chatrnú, drobnú, nechutnú ovocinu donáša; môže sa ale skrze šlechtienia k tomu donútiť, aby i značne skorej rodiť započal, i práve také ovocia donášal ako sami chceme; čo stane sa, keď vrúblik, t. j. ročný mládnik z dobrého štepu na planý stromček, tak založíme, aby sa tam prirástol, z ktorého celá koruna lebo konár povstať, a nariastí má.

§. 18. Či do slivky i jablôň lebo hrušku založiť možno?

Len také vrúbliky sa v jinom stromčeku prijmu, ktoré majú rovnakú natúru, tak sa štepieva jablôň do jablone, hruška do hrušky, sliva do slivy atď. Však ale založený vrúblik sa tiež prijme, jestli sa druhy ovociny aspoň sebe pribuzné ku pr: čerešňa do vyšne, vyšňa do čerešne, slivka do trnky, moruška do slivky, hruška do lohyne, jablôň do kutne (bižalmi) atď.

§. 19. Ktoré sú najobyčajnejšie spôsoby šlechtienia.

Najobyčajnejšie spôsoby šlechtienia stromkov sú:

1. Sobášenia (kopulovania) keď sa kosmo na $\frac{5}{4}$ palca zastruhnutý vrúblik, na mladušký stromček tej istej hrubosti tak priloží, aby oba zárezy jedon na druhý dokonále prilahly. Pásikom papierika,

stromovou masťou obliateho tuho obkrútené, sa pod pár týždňami spolu srastú.

2. Štepenie do rozkaľu. Kým ešte stromček do miazgy neprišiel, prepili sa jeho kmeň, alebo konár staršieho stromka, na takom mieste, kde má najhladšiu kôru, rana za pílkou povstala sa do hladka ostrým nožom zarovná, asi na palec šľibe, križom cez stržeň, sa pník rozštiepi, a do toho rozkaľu, sa na spôsob klina z oboch strán zastrúhaný vrúblik, (lebo i dva na oba kraje ak je pník hrubší) založí, ale tak aby drevo s drevom, a spodnia kora pníka, so spodňou kôročkou vrúblika, všade schodila sa, aby miazga z popod kôry pníka, prasto pod kôročku, vrúblika vtekat, nasledovne i zaštepový mládnik, pririasť a prijať sa mohol.

Rana pníka sa stromovou masťou náležite zatrie, aby do nej ani dážď ani povetrie prístupu nemaly, a srastenie neprekážaly. Na rozkaľnom mieste sa pník ziahne líkom lebo špagátom, aby sa rozkaľaný pník ďalej nerozškeril, a vrúbličky v rozkaľe tuho stať zostaly.

3. Štepenie za kôru; keď sa do odpíleného kmeňa, lebo konára, vrúblik, len z jednej strany kosmo zastruhnutý, za kôru pníka vloží, zaviaže a stromovou masťou zatrie.

4. Očkuvania; keď sa len jedno očko, pod kôru divého pníka založí.

Prujšie dva spôsoby sa upotrebuju, kým ešte stromky nepukajú, poslednie dva vtedy, keď sa už stromky v miazge, a kôra od dreva dobre deli sa.

§. 20. Ako sa režu vrúbliky? A kedy?

Štepne prútiky alebo vrúbliky, sa režú z dobrého rodiaceho stromu, jehožto ovocia vyniká dobrotou, veľikostou, zápachom, korenitosťou, všahdy sa berú len ročné mládniky, z úsnej strany, prv nežli štep pukat začal. Vrúbľe sa zahrebú v pivnici, lebo v zahrade v stínom mieste do prsti, až do času potreby. Pri rezaní vrúbľov netreba šetriť ani ustávaní ani nákladku, bo práca je síce jedna, či planý, či dobrý vrúbľik založiť, zaštepíť, ale výsledok nesmierne rozdielny; bo aký mládnik do divého stromka zaštepíme, takú ovocinu budeme mať, z jakého stromu on vzatý bol. Je to každému nemilé, čakať i za viacej rokov, a konečne sa s lútosťou presvedčiť, že je ovocina bodaj jaká, maličká, chatrná, nechutná, neodpredajná, že sa ani držať nedá, že hned hnije, že v našom kraji lebo ani dobre nedozreje, alebo že len každý druhý, tretí rok, obrodí atd. Treba vedieť, že jeden jedinký dobrý, podarený štep, väčší peňažitý ošoh donáša, ako desať bodaj jakých. Škoda je trpieť planý strom, tam kde i lepší stať môže. A preto pozor, pri volení a rezaní vrúbľov.

§. 21. Ako sa robí stromová masť?

Stromová masť, ku štepeniu (i na menšie rany nevyhnutne potrebná) sa robí z tretiny vosku, $\frac{1}{2}$ čistej pretápanej smoly, a $\frac{1}{3}$ masťi, (pretopenej slaniny, šmalcu, lebo masla). Na pahriebke sa roz-

pustí najprú masť, do nej sa vsype na prach potlčená smola, potom na kusky rozdrobený vosk, a konečne sa do toho, pomerne ku mnohosti celej zásoby, vleje za pár groší terpentínu, aby ju včely a mravence neroznosily.

Na väčšie stromové rany sa narobí stromovica z jednej tretiny nehaseného, na prach potlčeného vápna, $\frac{1}{3}$ na prach potlčenej hliny, a $\frac{1}{3}$ črstvého kravského trusu. To všetko sa spolu i s kravskou srstou dobre umiesi, a kým nestvrdne, hneď na rany natiera.

Poznámka. Hore opísané spôsoby šlechtenia stromkov, je veľmi snáďno ukázať, i pochopiť, ne-snaďno ale dobre, srozumiteľne a stručne opísať. Zvedochťivejším milovníkom štepárstva, by som veľmi vďačne poslúžil, s mojím rukopisom pod názvom „Štepárstvo“ 42 písaných hárkov obsahajúcim, na ten čas pri Výbore matičnom už od 1½ roka ležiacom, ktorý spis sa nádejem o nedlho nazpäť dostať.

Čiastka II.

Povzbudenia k ovocinárstvu, a osôh z neho vyplývajúci; vyvrátenia zahradníckych predsúdkov, a prekážky stromového zahradníctva.

§. 1. Aké domnenie panuje u nás z ohľadu ovocinárstva?

V našom podkriváňskom kraji,
To domnenie panuje:
Že sa to neodplacuje
Stromky sadiť a pestovať,
Šlechtiť, čistiť, opatrúvať.
Že vlastnou rukou sadený
Stromček nedá nám odmeny,
By sme z jeho ovociny
Strojiť mohli si hostiny.
Však skúsenosť každodenia,
Podvracuje to domnenia,
Ukazuje v skutočnosti
Že mnohý štep už v mladosti
Našu prácu odmeňuje,
A čo ďalej viac sľubuje.
To je tedy daromná,
Vyhovorka ničomná! —
Však keby naši predkovia,
Ktorých sme my dedičovia,
Tiež tak boli smyšľali
Nič pre nás nepodnikali,

Ako že by na svete
 Tomto teraz vyzeralo?
 Jiste by sa podobalo,
 Čo je teraz v plnom kvete
 Divokej pustatine
 Bodliačine, holotine! —

§. 2. Či je možno v našom studenom kraji dobrú ovocinu dochovať?

Že i v našom studenom podtatránskom kraji, premnohé druhy znamenitej ovociny sú už celkom aklimatizované o tom sa dúkladne presvedčíme, keď nie len v Hybiach, ale i v Petre, v Dovalove, v Lehote, na Kokave, vo Východnej, v Štrbe atď. do farských a školských zahrád nazreme, tam vlastnými očami vidieť i okúsiť môžeme, znamenité hrušky, utešené jablká, dobré slivy, sladušké čerešne, výborné vyšne, veličižné zahradné, všeliakej farby i podoby, každý rok hojne rodiace polky, francúzske veľiké maliny, a rozmanitej farby ribezle.

Kolko vozov ovociny každoročne z jiných stolíc do Liptova dovezú! Kolko peňazí i zbožia za ňu len do roka vydáme?! Či by to nebolo lepšie, keby sme račej my ovocinu predávať mohli, alebo aspoň kupovať nemuseli?! Len sa tedy z chuti prichyťme ku sadeniu ovocných stromov, iste i naša práca hojný prospech donesie.

Bo: „Kto sa modlí a pracuje
 Toho Boh obohacuje!“

Ale: „Kto nemá chuti

Lahko vykrúti!“ —

§. 3. Či tedy ovocné stromy zaslúži sadiť?

Ovocné stromy veru zaslúži sadiť, už i preto, že žiaden kus zeme v hospodárstve, pomerne tak veľký čistý ošoh nedonáša, ako ten na ktorom podarený, dorastený, lepšieho druhu štep stojí, z ktorého ročite i po viac mečí ovociny naoberať možno. Švábku, kapustu, a jiné zrastliny sadíme rok po rok, len pre jednu jedíňku úroda, a koľko sa ešte pri tom narobíme, nakopeme, namozolujeme; podobne pod zbožia treba častejšie mastiť, úhorit, orať, brániť, semeno každoročne na noxo vysievať, a pri tom všetkom sa nám úroda všahdy nevydará, tak že trátíme nielen vynaloženú prácu, ale dosť často sa nám ani len siaťka nenavrátí. Naproti tomu ovocný strom jeden jedíňký raz, náležite v príhodnom mieste posadený, trvá i vyše sto rokov, ba i vtedy ešte ovocíňku donáša, keď už i košti toho, ktorý ho sadiť, dávno spráchnively, okolo ktorého štepa ani my, ani naši potomkovia, žiadnej značnejšej práce nebudú mať, kremä ovocínu obhajovať, oberať, a v najhoršom prípade, akby ovocný strom v dajedon rok i neobrodil, netratíme aspoň siaťka, ani robotu, ako pri roli. Keď si takto štep trochu i oddýchne, v nasledujúce roky, zase tým hojnejšie obrodí.

„Kto nasadí mladých stromkov
Chválu ma i od potomkov!“

§. 4. Či je ovocina skutočne i chutný a zdravý pokrm?

Dozretá ovocina je skutočne i chutný i zdravý pokrm, len nezrelé ovocia zapričiňuje zimnicu a jiné

nemoci. Obzvlášte pre dietky, pre starých, na žalúdok slabých, a v horúčosti pracujúcich ľudí, je dobrá ovocina veľmi prímerný pokrm, preto, že hustú, planú krú riedi, čistí, chladí, i unaveného občerstvuje, hladového sítí. Málo sa takých ľudí najde, čo by neradi jedávali dobrú ovocinku, mnohý za ňu i mnoho peňazí vydá, mnohý i do cudzých zahrád za ňou čiaha; a pri tom všetkom dosiaľ veľmi zriedka vidno podnikavejších ľudí, čo by sa prichytili už raz s celou chuťou ku sadeniu ovocných stromov! Či je toho príčinou neumelosť? Či nedbanlivosť? Či zakorenené predsúdky proti zahrádzníctvu? Hor sa teda aspoň vy mladí šuhajci! Ktorý je z vás na dačo súci, nech už od dneská započne jadierka, kvostočky z ovociny sbierať, aby sme si už hneď na príjdcu jaseň semenisko a stromovú školku založiť mohli, na jar ale mládniky ríbezľové a polkové narezat', a posadiť si nézameškáme, aby sme sa tak čo skorej veličizných a znamenitých, každoročne hojne rodiacich poliek čím skorej dožiť mohli.

„Kto ovocné stromky sadi, — Svoj život si tým osladí,
 Ba i najpustejší kraj, — Snadno premeňuje v ráj.
 Všade vókol seba vidí, — Ovocia pracovitosti,
 Každý stromček posadený, — Je svedkom jeho pilnosti!
 Netrápi ho dlhá chvíľa, — To mu je zábava milá.
 Keď vidí ako zrastajú, — Ovocia už donášajú,
 Stromky ním posadené — Čistené a šlechtené.
 Teší ho to podívania, — Teší takô rozjímania,
 Preto sa šťastným byť cíti, — V celom svojom živobyťi;
 Ba i v sešlej starosti, — Okušuje radosti,
 Lebo má dobrô svedomia, — A to sladko povedomia
 Že chce v svete dobre žiť, — I potomstvu poslúžiť.

A keď shynú jeho kosti, — On odíde do večnosti,
 V stíne stromov potomkovia — Žehnajú mu dedičovia!
 Chcem tedy hneď v mladosti — Stromky sadiť v pilnosti,
 A za moje namáhania, — Dôjdem jiste požehnaní!“ —

§. 5. Či môže človek byť i nepriateľom stromov?

Že medzi pospolitosťou sa skutočne nachodia i záatí nepriatelia stromov, to žiaľ sa Bohu naskrze tajiť nemožno, bo vidíme, že nie len popri hradskej cestách posadené stromky, pri pokoji ostať, a vyriast nemôžu; ale i pasáci v pasienkach, v lúkach, v horách do stromkov ťugajú, sekajú, jích bez všetkej potreby režu, lúpajú, lámu, kazia, nivočia, ako by v tom nejakú zásluhu a rozkoš hľadali, čo najviacej stromov obkaličiť, zkaziť a vyhubiť. Ba i v zahradách, nie len že ovocinu kradnúť, ani za hanbu, ani za priestupok zákona, ani za hriech, ani za vec svedomia si nepokladajú; ale i štepy nemilosrdne drúzgajú, lámu, a tak mnohoročnú prácu, svojou bezbožnosťou nivočia. Ak tedy má lepšie byť, je nevyhnutne potrebné, mládež hneď od detinstva k ovocinárstvu priučať, lásku k stromom, náklonnosť k zahradníctvu v nej zbudzovať, a tom ju poučovať, presvedčovať, že i ovocný strom, je k dobrému človečenstvu od Boha stvorený, že i stromy bolesť cíta a následkom urobenej rany i vyschnúť, odhynúť môžu; že príhodnejšieho miesta pre mládež niet, ani ku zábave ani k učeniu, ako je stromová zahrada; čoho dôkaz i v písme svätom nachodíme, bo Hospodin Adama a Evu medzi

ovocné stromy do rája postavil, aby tam v krásnej božej prírode, tých najčistejších radostí účastnými sa stáť mohli.

Z ludnatého veľikého mesta

Do malej dedinky rovná vedie cesta,

A vedľa nej z oboch strán v poriadku

Nasadené stoja štepných stromov rady,

Pocestný si hoví v milom chládku,

A teší sa z pohľadu na sady.

Z jary keď sa stromy plné kvetu,

Ľúbou vôňou človek okrieva,

Vtáctvo sa tu zastavuje v letu

A na ratoľkách zaspieva. —

Pocestný tou krásou okúzlený

I ľúbežnou vôňou občerstvený,

Domnieva sa byť dakde v ráji

V tomto utešenom milom kraji. —

Privykajte dietky k tomu — By ste neškodili stromu
Pán Boh sám je jeho pôvodca — Žiada aby donášal ovocia.
By podával v lete chlad, — A v zime zaháňal hlad,
Unavených posilňoval — A zomdlených občerstvoval,
Smäd uhasiť dopomáhal, — I k práci chuti dodával.
Aby v závejách snehových — Cestu značil pre pocestných,
Radosti cit povzbudzoval — Boha sláviť vyučoval,
By si tak ľudia trpkosti, — Života neprijemnosti,
Ovocinkou osladili, — Pána Boha velebili! —

§. 6. Či každý hospodár má kde stromy sadiť?

Každý čo aký chudobný hospodár, ak len opravdove chce, najde miesta i priestoru, aspoň pod dakolko ovocných stromov, ba i tam kde nič inšie už ani riasť nemôže, pred domom, za dvorom, okolo

humna, pri ovčienici atď. predca aký taký strom by nariašť mohol. Slovom kto len toľký kúštiček prázdneho miesta má, kde jedna kuročka hrabať môže, i tam ešte nejaký stromček posadiť a dochovať sa dá, bo kmeň stromu veľmi málo priestoru zaujme, len jeho koruna a ratolešti, sa širšie v povetrí rozkladajú. Po iných stoliciach, v ôkol domov, toľko ovocných stromov nasadených majú, že ani dedinu presadovia nevidno, a keď z ďaleka pozreš, celá obec vyzerá ako nejaký šumný háj, alebo dáka utešená zahrada, pravda tam potom ani ovocinu jedon druhému nekradne, - bo každý má toho dost; u nás ale mnohý závistlivým okom hľadá na ovocinu v cudzích zahradách, a on sám račej bude daromnikovať, na ulici postávať, na prietorskách vysedávať, klebetiť, ohovárať; alebo račej pôjde do smradľavej, učadenej, zašpinenej krčmy karty hrať, korhľuvať, zarobení groš mrhať, akoby sa prichytil, ku sadeniu ovocných stromkov.

Nedbalcom keď dakto dával poučenie

Nechceli prijímať také naučenie,

Dudrajúci spurne len odvrkúvali:

I naši otcovia tu žili, bývali,

A keby za dobré to boli uznali,

Dávno by to boli sami vykonali! —

Že vraj: „Ako chodil starý rak

Nech i mladý chodí tak.“ —

§. 7. Ako že vyzerá obec bez stromovia?

Obec bez stromovia vyzerá špatne, je akoby mŕtva, bez života, krásy, púvabnosti, a ukazuje lebo

na veľmi biedny, chudobný, studený, neúrodný kraj, alebo na veľkú nedospelosť, neumelosť, nedbanlivosť, surovosť, a ničomnosť obyvateľstva. S ľútosťou pozerá oko cestovateľa na takú dedinku, v ktorej ani len vrby nevidno. Bo to treba vedieť, že stromovia vôkol budovísk, je najväčšou okrasou obzvlášte dedín a menších mestečiek, ktoré i tak ozdobnejšími budúčkami nevynikajú; stromovia vôkol domu, je akoby parta a utešený veniec; na hlave slovenskej panienky; či to na jar, keď štepy v plnom kvete stoja, a ľúbou vôňou na ďaleko dýchajú, či to v horúčosti letajšej, keď nám pod svojími zelenými ratolestami, príjemný chládok i ochranu pred vetrom, dažďom, výchricou, šibavicou, ohňom a bleskom podávajú; či to v jaseňi, keď nám sadovia hojnosť rozmanitej, sladuškej, občerstvujúcej ovocinky donáša.

Nasadené štepy vôkol domu

Chráňa od výchrice, ohňa, hromu,

Budoviská krásia ozdobujú,

V šibavici, daždi ochraňujú.

Podávajú chládok v páľčivosti

Ovocinky sladkej do sitosti!

Chcem tedy ovocné stromky i ja sadiť

Sladkou ovocinkou horkosť žitia sladiť.

§. 8. Ako vyzerá dedinka sadovím ovenčená?

Dedinôčka sadovím ovenčená, krásnymi stromami ozdobená, úrodnými štepami obohatená, vyzerá už z ďaleka ako šumný háj, a zblízka ako rozkošný ráj! S ľúbosťou pozerá oko cestovateľa, na súmerne a vkusne založené zahrady, v ktorých

krásne ovocné stromy, v utešených radách posadené stoja, v svojom jarnom bielo-načervenastom kvete. Prijemne pôsobí na smysly človeka, i tá malebná zelenosť, so svojim lúbežným stínom, v letnejšej páľčivosti slnca; teší ho i ten milozvučný spev vtáctva, zo sadovia hneď za včas rána ozývajúci sa; občerstvuje ho i tá prelúbežná vôňa, ktorou kvitnucie ovocné stromy dýchajú. S vďačnosťou sa pozdvihuje srdce k otci nebeskému, hľadiac na slivku, hrušku, a širokorostlú jablňu, ktorá pod ťarchou krásnej ovociny, svoje ratolesti až k zemi skloňuje; alebo hľadiac na dorastený, utešený, čerešňový štep, hojnou ovocinou bohate obsypaný, z jehožto tmavej zelenosti, čerešne na spôsob rubínov z pomiedzi líšťa vykukávajú!

Ako rubín rdí sa do poli ukrytá
 Čerešňa, z tmavej zelenosti,
 Dozrievaním hojne naliata
 Šťavou príjemnej sladkosti;
 Hľa! tak božie požehnania
 Plynú z kvetu v dozralosť,
 A prináša bez prestania
 Tvorstvu živnosť, i radosť!

§. 9. Ako sa cíti vzdelanejší človek v utešenom sadovi?

V utešenom, súmerne, vkusne založenom sadovi, sa každý vzdelanejší, nepokazeného srdca človek, nevyslovne dobre cíti. S nábožnosťou obracia srdce i oči k otci nebeskému, i za bohaté na stromoch dorastajúce požehnanie, i že všetko vo svete

tak krásne, k pohodliu, radosti a šťastiu človeka stvo-
riť ráčil. Ako že by sa už citedlný, nepokazených
mravov, a pokojného svedomia človek, v peknom
sadovi dobre necítil, keď je už k tomu i od Boha
určený? Veď i sám Hospodin pri stvorení sveta,
prvého človeka, do rája, medzi ovocné stromy po-
stavil, nie len aby si sladkou ovocinkou trpkosti ži-
vota osladzoval, ale aby privykal v prírode dľa prí-
rody žiť, ktorá mu v svojom bohatom lône, tie naj-
čistejšie, najnevinejšie, najtrvácejšie radosti podáva!
Nechápe tedy nepriateľ stromov, čo by k jeho oprav-
dovej spokojnosti, šťastiu, a blaženosti na zemi tejto
poslúžiť mohlo, a sám seba, samochtiac pozbavuje toho
rája, ktorý by si svojou pilnosťou snadno utvoriť
mohol. Takúto stromovú záhradu, takýto malý ráj,
i chudobnejší hospodár by si pri pevnej vôli snadno
založiť mohol; a iste, keby sa k tomu naozaj, s celou
chuťou prichytil, častejšie by potom v svojom sa-
dovi, ako v pluhavej, smradlavej, zašpinenej krčme
sedával.

V záhrade v krásnom stromoví,

Máš s úžitkom ráj hotový! —

I v tom podkriváňskom kraji,

Môže človek ako v ráji,

Ovocinku požívať,

Keď si stromov do záhrady

Ovocných zná pekné rady

Nasadiť a dochovať. —

Ako porekadlo svedčí,

V tej našej slovenskej reči:

„Že komu sa nelení

Tomu sa i zelení!“ —

§. 10. Aký osoh vyplýva z ovocinárstva?

Z ovocinárstva i pre jednotlivcov, i pre celé obce, krajiny, národy, vyplýva veľmi veľiký osoh, nesčislne výhody, a mnohonásobný úžitok a síce:

1. Ovocné stromy okrašľujú naše domy, ozdobujú dvory, zahrady, upriemňujú celé osady, dávajú malebnosti jednotlivým dedinám, i celému okoliu.

2. Ovocné stromy okolo budovísk sadené, chráňa tieto pred šibavicou, výchricou, ohňom, povodňou, a dávajú v pälčivosti letnejšej príjemný chladok, útulok, i záchylie.

3. Ovocné stromy dávajú dobré, pekné, tvrdé drevo, či pre stolára, či na rozličný hospodársky riad, či to už na oheň, ba i ten popol je ešte z takého tvrdého dreva, o mnoho lepši.

4. Lístia z ovocných stromov, v jaseňi na hrby poshrabované, je dobré stelivo pod statok, a dáva znamenitý trus.

5. Sadovia, vokol domu, pokazené povetrie, čistí, nemoci zaháňa, zdravie udržuje, posilňuje, a život ľudský predlžuje; treba vedieť, že nielen vôňa kvitnúceho sadovia, ale i výpar stromového lísta, zdravie človeka napomáha, bo každý lístoček stromu pri svetle slnečnom zdravotou dýcha. Preto hľa horníci, poľovníci, zahradníci, a roľníci dlhšie žijú, ako taký remeselníci, čo zvätsa v smradľavých izbách v zdusenom povetrí pracujú, preto i lekári zo smradu veľkomestského, na prse slabých, chorľavých, nedú-

živých ľudí, von do dedín, stromami ovenčených, alebo do hôr na salaše posielajú, aby tam na zdravšom povetří, okriali a ozdraveli.

6. Sadovia donáša i hojnosť znamenitej ovociny, za ktorú ročíte i pekný groš utržiť, i hlad a biedu s ňou zahnať, ba pri nej i viacej zbožia, omasty, soli, strovy zachovať, zhospodáriť môžeme, preto že sa ovocina najviac len surová jedáva, však ale ak chceme, môžeme si z nej i veľmi chutné a zdravé jedlá pripraviť, ovocinu môžeme nielen cez našu dlhotrvanlivú zimu, ale podajednu práve až do leta črstvú udržať; ovocina sa dá sušiť, a sušená i za viac rokov držať, z nej sa varí lekvar, sirup, ba i slivovica a jablčné víno z nej robieva sa.

7. Stromové zahradníctvo nám v lône spanilej prírody božej i té najčistejšie radosti podáva, bo keď už malý voňavý kvietoček, v zahradôčke človeku potešenia pôsobí; ako že by nás netešil, vlastnoručne dochovaný, podarený štep, ktorý i kvitne, i vonia, i zdravotou dýcha, a stín jeho záchylie, útulok, ochranu podáva, ba znamenitej ovociny hojnosť donáša.

8. Je dokázanou pravdou, že vášň (passia) osladzuje živôt človeka, i to sa tajiť nedá, že kto celkom žiadnej passie nemá, toho živôt skoro omrzí. Medzi všetkými passiami je ale zahradníctvo, i najnevinejšia, i najužitočnejšia, i najšlechetnejšia passia, a preto ju treba pri mládeži, zavčasu vyvíňovať, podporovať.

9. Ďalej i to považíť treba ešte, že ovocné stromy sú obydlím premnohých vtáčkov, Hospodina

ľúbežným spevom oslavujúcich; sú bohaté sklady medu, vosku pre naše včeličky; dávajú pokrm, pomoc i zárobok chudobnejším nájomníkom: zahradníctvo umenšuje záhalku, matku rozličných nepravostí, podáva nám tie najčistejšie, najnevinejšie zábavy; zahradníctvo ukracuje dlhý čas, zdravia posilňuje, a osladzuje horké, trpké dni života.

10. Stromové zahradníctvo prebudzuje v srdci mládeže nevinné city, sladké radosti, a šlechetnejšie úmysly; bo kto stromy rád šlechtí, skrze to i svoje mravy uhladí, zošlechtí. Láska ku božej prírode, ukazuje, všahdy na čisté nepokazené mravy, na dobré srdce človeka; a naopak, kto nemá ani citu, pre krásu a spanilosť prírody, kto nelúbi ani vôňavé kvietičky, koho nepoteší ani krása utešenej zahrady, kto nepocíti radosť ani pri pohľade na krásnorostlý, v plnom kvete stojaci, a ľúbou vôňou na ďaleko dýchajúci štep: to je istým znakom, lebo surovosti, tuposti, nevzdelanosti, lebo bezbožnosti a pokaženosti jeho srdca; alebo ukazuje na zlé pobúrené ťažkými hriechami obťažené svedomie, alebo svedčí, že korhelisko už na tolko ohlušil všetky svoje nežnejšie city, že krásu prírody božej ani chápať, ani poznať, ani oceniť už nemôže, a len v plnej fľaši, jediné zalúbenie, a hovädskú rozkoš nachodí. Slovom, len sprostý, surový, pokažený, nevzdelaný človek, alebo otupený, necitedlný korhelisko, môže byť nepriateľom ovocných stromov, bo nechápe takéto vyššie, nežnejšie a čistejšie radosti, ktoré nám božia príroda podáva.

11. Stromové zahradníctvo podáva nám ďalej

ľúbežný útulok, a tiché útočisko v búrkach domáceho života, učí nás v svojom lóne, na všetky biedy, nehody a trápenie zabúdať, konečne nás ešte učí, z krásnej prírody i božsku všemobúcnosť, múdrosť a dobrotu poznávať.

§. 11. Čo dobrého robíme ešte, skrze sadenie ovocných stromov?

Skrze sadenie ovocných stromov, založíme ešte i značný kapitál, a to nie len pre nás samých, ale i pre ďalšie potomstvo. Lebo i tá najlepšie obrábaná roľa, lúka, v hodnote a cene svojej i po ďalších rokoch málo čo podrastie; ak ju ale na stromovú záhradu obrátíme,tedy ako v nej posadenie štepy z roka na rok zrastajú, práve tak i cena a hodnota tejže štepnice, vždy vyššie a vyššie vyrastať bude. K. p. kúpil by som v blízkosti domu roľu za 100 zl., oplietol by som ju plotom, vysadil štepami, poľkami, ríbezlami, po medzi ktoré by sa ešte i kuchynské zrastliny dochovávaly,tedy po 10—20. rokoch keď tieže štepy dorastú, a hojnejšie rodiť započnú, nie 100 zl., ale i 500 ba i 1000 zl. za ňu vďačne dajú. Tak hľa i chudobný hospodár, pri neunavenej usilovnosti, dôslednej vytrvalosti, a rozumnej podnikavosti k dačomu prísť, a dietkam svojim značný poklad zanechať môže; poklad taký, ktorý i nehodám času, živlom a pohromám nie je toľme vystavený, ako statok, budoviská, lebo peniaze; poklad taký, z nehož i ďalšie potomstvo osov brat, a meno zakladateľa s vďačnosťou žehnať bude.

Dokiaľ trvá sila, — hľadme nášho diela
 By paniatka mena nášho
 I po smrti žila! —
 Ten kto pilne sadí stromy
 Okrašľuje obec, domy,
 Zabrady i štepnice,
 Dvor i celé ulice,
 Sebe stálu radosť tvorí
 A keď ho i smrť umorí,
 V sťine stromov potomkovia
 Žehnajú mu dedičovia. —

§. 12. Či ovocné stromy skoro začnú rodiť?

Ovocné stromky nezačnú síce ihneď po zasa-
 dení rodiť, bo čo ľahko prišlo, ľahko tá ide,
 čo skoro povstalo, skoro i zanikne, a čo dlhšie
 trvať má, nepovstáva v okamihu. Tak i ovocné
 stromy, ktoré 100—200 rokov žijú, musejú najprú
 doriašť, potom ale keď už raz dospējú, z roka
 na rok vždy väčši osov donášajú, tak že, ako skú-
 šenosť svedčí, len z jednej jedinkej, dorastenej hruš-
 ky lebo jablone, sa naraz 4—5 mecí znamenitej
 ovociny naoberá, za ktorú sa ročite i pekny gróš
 vytrží, a konečne keď už strom veľmi ostarie, lebo
 vyschne, ešte len i za drevo stolár dobre zaplatí, ba
 môže sa upotrebiť, či na ohrev, či na rozličný ho-
 spodársky riad. Nuž a koľko že by iného na-
 riaslo tam, kde jeden štep stojí? I chudobnejši
 hospodár by snadno pod 10—20 štepov miesta na-
 šiel, z ktorých časom len v jeden jedinký rok, i vy-
 še 50 mecí ovociny by sa naoberalo, za ktorú ak je
 len dobrá, i do 100 fl. by sa vytržiť mohlo. — No

koľký kus role by musel byť ovsom posiaty, lebo zemiakami obsadený, aby toľko istého osohu, po odrátaní práce zostalo?! A pod stromami sa tráva i dvarazy v roku kosieva!

Pri stromoch konaná práca — Stonásobne sa odpláca,
A však bez práce, — Nik nejie koláče,
A pečené holuby — Nelietajú do huby!
Len komu sa nelení, — Tomu sa i zelení! —

§. 13. Či je možno dožiť ovocinu zo stromov vlastnoručne sadených?

Žeby človek nemôhol dožiť ovocinu, zo stromov, vlastnoručne sadených, to je veľmi blúdné domnenie, špatná zbehlosť v zahradníctve, a velikánsky predsudok. Bo ak si už dorastenejší, hrubší štep kúpime, tedy hneď v druhý, lebo v tretí rok po náležitom zasadení, ovocia donášať môže. Ale i z hory donesené a zošlechtené plánky, lebo z jadár a kvetok dochované stromky začnú po 5—10 rokoch rodiť. Choc by sme ale i príu odomreli, a ovocia z našej práce ani nedožili, tedy ho jiste dožije potomstvo. Nuž a či sa nám o potomstvo netreba starať? Či máme za tým banovať, keď niečo dobrého pre naše dietky, alebo i pre jiných vykonáme? Či praotcovia naši tiež i pre nás nežili? Či otcovia a dedovia pre nás sa neunúvali? Či nám nezanehali i majetok, i všeliaké poklady a pamiatku po sebe? Či nám nevybudovali chrám boží, školy, a jiné obecné stavby? Či neuviedli i švábočku, bez ktorej by sme teraz ani vyžiť nemohli?

Náš Spasiteľ Kristus Pán
 Zjavne poučoval sam,
 Že i ten, ktorý smädnému
 Človeku utrápenému,
 Kvapocku vody z vďačnosti,
 Udeluje z ochotnosti,
 Vezme svoju odplatu,
 Vo večnosti bohatú; —
 Tým tedy väčšiu odmenu,
 Máme u Boha zloženú,
 Keď stromovia nasadíme,
 Rozmnožíme, zošlechtíme,
 Pre budúce pokolenia,
 Z nehož radosť, potešenia,
 Nie len naši synáčkovia,
 I vnukovia, pravnukovia
 Budú hojne požívať,
 Meno naše spomínať,
 Vo vzdialenej budúcnosti,
 Keď už dávno naše kosti,
 Na zem sa obrátily
 Sprachnively a shnily !

§. 14. Či sme sa povinní starať i o naše potomstvo ?

Zaiste i my sme povinní o ďalšie potomstvo sa
 starať, keď naši dedovia, praotcovia, a otcovia tiež
 pre nás žili. To je svatá vôľa božia a múdry poria-
 dok sveta, ináčej by mnoho pekného, dobrého, za-
 hynulo, do zapomenutia prišlo, a človečenstvo by
 vopred nekráčalo, ale do dávnovekej surovosti
 upadlo. Ale i nám samým veľkú radosť spôsobí to
 povedomie, že sme pre potomstvo dobrý skutok vy-
 vedli a vykonali ! Ako by nás to aj netešilo, keď si
 pomyslíme, že potomci ovocia našej práce požíva-
 júci, s vďačnosťou naše meno spomínať, a nás ešte i

▼ hrobe žehnať budú. Ba i cudzení, a cestovatelia sa s podivením budú dopytovať: kto bol, ako sa volal ten podnikavý, pilný, starostlivý, účinný muž, čo túto veľikánsku zahradu založil? Čo tieto krásne ovocné stromy do nej nasadil? Ktoré štepy i vyše stolecia trvať, a ďalekému potomstvu ešte i vtedy ošoh a potešenie donášať budú, keď už kosti naše dávno zprachnively.

I pre potomstvo naše

Máme verne pečovať,

Tak sa vynasnažovať,

Aby ono v každom čase

Pamiatku našu žehnalo,

A s vďačnosťou spomínalo,

Že sme v svete dobre žili,

A potomstvo oblažili! —

Veľkú radosť potešenie

Nám dá už to pomyšlenie

Ako naši dedičovia,

Ba i ďalší potomkovia,

Budú sa dotazovať,

Doptávať a zpytovať:

Kto bol ten muž dobrotivý

Opatrný, starostlivý,

Čo nasadil stromy této

Ktoré rodia každé leto?

A my, keď sprachnivejú nám kosti,

Tam za hrobom vo večnosti

A prejdeme v nadhviezdnatý kraj,

Kde je prebľazený ráj,

Uvidíme tie radosti

Potomkov, ktorí z vďačnosti,

Pamiatku našu žehnajú

V tóni stromov spočívajú

Našou rukou sadených

Čistených a šlechtených!

§. 15. Prečo že tedy naši ľudia nesadia ovocné stromy?

Naši ľudia nesadia ovocné stromky najviac preto, žeby vraj zo svojej práce hneď osohu nevideli, a keď by časom ovocina i nariastla, že by ju bezbožní, rozpustilí, a zlodejskí parobci obkradli, a pri tom ešte i štepy i plot polámali, podrúzgali, že keď sa vraj ani švábka po poli pred kradošmi neobstojí, a že keď sa málo akej role najde, na ktorej by zbožia aspoň do tretiny zo statkom samochtiac, neobžrali, nepošliapali, ako by vraj možno bolo, ovocinu obohnat? To sa síce tajiť nedá, že na ďaleko tak rozpustilej mládeže niet, ako je v hornom Liptove, že niet príkladu, kde by samochtiac toľkú škodu na poli robili, ako tu každoročne vidíme, s bolesťou srdca soznať musíme, že tu už ani mladí ani starí, siedmo božie prikázanie, nešetria, a to si ani za haňbu, ani za hriech, ani za vec svedomia nepokladajú, statok schválne v cudzom zboží napásť, alebo z cudzého hrachu a švábky na poli nabráť; ale to vždy tak zle nebude, bo kadenáhle sa pole scelkuje, skomassuje, nebude slobodno medzi rolami ani osobitne pásť, a keď sa niekoľkí v škode postihnúť, hneď dľa zákona príkladne potrescú, nuž sa i zlodejstvo umenší.

§. 16. Ktorá že je najväčšia prekážka ovocinárstva v hornom Liptove?

Najväčšia prekážka ovocinárstva, a najhlavnejšia príčina nezakladania stromových zahrád v Hor-

ňom Liptove je tá, že vnútorné pozemky, tak rečené „záhumnie“, je veľmi rozkúskované, uzučké, maličké na tolko, že ak by sa poriadnym plotom ohradilo, a cesta z každého dvora do humna nechala, nuž by vypadly úzúcké zahradôčky, do ktorých by pre ploty, ani slnce nezasvietilo, a posadené štepy, čo len prosriedkom do jedného radu, predca by z oboch strán plota, škodníci dosiahnuť, šarpať, obrať a polámať mohli, a stín každého štepu, by nie len do druhej, ale i do tretej zahrady zasahoval. Po Gemerskej a jiných stoliciach, sú intravillany, i tráz tak široké, a preto sa tam ovocinárstvo i tolme rozšírilo. U nás ale miestami na jednej sieni, sa dvaja, i traja osobitníci nachodia, nuž keď by si záhumnie ešte na troje podelili, nezostaly by zahrádočky ani na priesadu a zeleniny dostatočné. Ale ako pevne dúfame, i táto najväčšia prekážka nášho zahradníctva sa šťastliye odstráni, jestli vrchnosť na to bude dbať, aby pri nastávajúcej komassácii, každý hospodár v blízkosti domu, jednu širokú rolu dostal, ktorú si potom, ak bude na dačo súci muž, i plotom opliesť, a štepami vysadiť bude môcť, a keď sa takých viaccej najde, nuž sa ovocinárstvo i u nás udomácní „quia exempla trahunt.“

§. 17. Či tedy možno váhať a ešte ďalej odkladať so sadením ovocných stromov?

So sadením ovocných stromkov ďalej odkladať je naskrze ani nie radno, ani možno, už i preto, že náš podtatránsky kraj je až veľmi preplnený mnoz-

198201

stvom ľudstva, zárobky sa u
 ale z roka na rok vše väčšie
 chudoba, bieda, sa z roka na rok
 rozmáhajú. Jestli sa zayčasu nepostaráme o nový
 prameň výživy a dôchodkov, tedy o nedlho prinu-
 tená bude čiastka nášho ľudu, preč do lepších kra-
 jov vystehovať sa. Pred 85 rokami u nás ešte švábk-
 ku všetci nesadili, a len vrchnosťou donútený po
 trochu sadiť ju započaly; predca predešle i bez ze-
 miakov mali dost živnosti, teraz ale, ak švábočka
 neobrodí, hneď je bieda a hlad. Podobne i ovocná
 stromovia, má byť naším potomkom, prameňom no-
 vým živnosti, aby tak nie len v zemi a na zemi,
 ale i vysoko v poveternom priestore, v korunách ovoc-
 ných stromov, naši vnukovia, obživenia y chutnej
 ovocinke náchodily.

Preto milé detky, privykajte za mladý
 Stromky sadiť, šlechtit do vašej zahrady.
 Keď stromovim vaše domy ovenčite,
 I pred daždom, výchrom, ohňom ochránite,
 Ba i krajší vyhlad skrz to jim dōdate,
 A pri tom i dobré ovocia zýskate,
 Tak krásnu pamiatku po sebe necháte!

Slovenská pedagogická knižnica
 Bratislava.